

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ
імені ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО

ХАБЧУК АНДРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 355.48:355.13:159.9.075 (477) “1992/2006”(043.3)

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНИХ КОНТИНГЕНТІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
В МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМАННЯ
МИРУ І БЕЗПЕКИ (1992–2006 РР.)

20.02.22 – військова історія

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті оборони України імені Івана Черняховського, Міністерство оборони України.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
Грицюк Валерій Миколайович,
Національний університет оборони України імені Івана Черняховського,
провідний науковий співробітник науково-дослідного центру воєнної історії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Кудряченко Андрій Іванович,
Державна установа
“Інститут всесвітньої історії НАН України”,
директор;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
Недзельський Юрій Олексійович,
Науково-дослідний інститут Міністерства оборони України,
старший науковий співробітник науково-організаційного відділу.

Захист відбудеться “28” грудня 2016 р. о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.709.04 Національного університету оборони України імені Івана Черняховського за адресою: 03049, м. Київ-49, Повітрофлотський проспект, 28.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, (03049, м. Київ-49, Повітрофлотський проспект, 28).

Автореферат розісланий “26” листопада 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. П. Козинець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нині через збройний конфлікт на Сході України, воєнно-політичну нестабільність на Близькому Сході, боротьбу за вплив на світові фінансові та енергетичні потоки посилюється глобальна воєнно-політична нестабільність. Виникають потенційні загрози, що перетинають національні кордони та руйнують мир та безпеку народів. За цих умов жодна з держав, якою б сильною в економічному та військовому відношенні не була, не в змозі самотійно уникнути потенційних загроз. Забезпечення стабільного миру та безпеки народів вимагає активної участі країн світу у міжнародній миротворчій діяльності. Для Збройних Сил (ЗС) України, частини і підрозділи яких з 1992 року беруть участь у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки (МО ПМБ), а з квітня 2014 року – в антитерористичній операції (АТО) на Сході України, важливим є питання визначення місця і ролі морально-психологічного забезпечення (МПЗ) під час підготовки та застосування військ (сил).

Актуальність теми дисертації визначається стратегічним курсом України на європейську та євроатлантичну інтеграцію; необхідністю підвищення рівня національної безпеки і оборони України у зв'язку з агресією Російської Федерації; відсутністю комплексного воєнно-історичного дослідження МПЗ національних миротворчих контингентів ЗС України та нагальною потребою використання набутого досвіду при проведенні АТО.

Наукове завдання дисертаційної роботи полягає у з'ясуванні сутності та змісту історичного процесу становлення і розвитку системи морально-психологічного забезпечення найбільш численних національних контингентів ЗС України, що залучалися до виконання завдань у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у 1992–2006 роках, встановленні особливостей і тенденцій цього процесу та визначенні можливих напрямів використання набутого досвіду в інтересах подальшого розвитку ЗС України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Для підготовки дисертації базовою стала науково-дослідна робота “Історія будівництва Збройних Сил України (1991–2011 рр.)”, (шифр “Історія – 20”, номер державної реєстрації № 0101U001035), у якій автором виконано підрозділ “Участь Збройних Сил України у міжнародній миротворчій діяльності”.

Мета і задачі дослідження полягають в узагальненні досвіду морально-психологічного забезпечення МО ПМБ та опрацюванні практичних рекомендацій щодо його використання в сучасних умовах.

Досягнення мети передбачає вирішення таких *задач*:

охарактеризувати стан наукової розробки та репрезентативності джерельної бази теми дисертаційної роботи, розкрити категоріальний апарат морально-психологічного забезпечення у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки та визначити методи дослідження;

проаналізувати нормативно-правову базу залучення контингентів ЗС України до МО ПМБ;

визначити вплив воєнно-політичних та природно-географічних умов на організацію і проведення морально-психологічного забезпечення в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

висвітлити сутність і зміст складових морально-психологічного забезпечення, форми та методи роботи з особовим складом національних контингентів ЗС України;

встановити особливості морально-психологічного забезпечення національних контингентів ЗС України, що залучалися до виконання завдань у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у 1992–2006 роках;

опрацювати практичні рекомендації для використання набутого досвіду морально-психологічного забезпечення в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є участь Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки.

Предметом дослідження є морально-психологічне забезпечення національних контингентів ЗС України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, які проводилися на території колишньої Югославії, Південного Лівану та Іраку і тривали з 1992 року по 2006 рік.

Методи дослідження. У дисертації застосовано загальнонаукові методи аналізу і синтезу, історичний і логічний методи. Специфіка дослідження потребувала використання методів воєнно-історичного дослідження. Проблемно-хронологічний метод дав можливість виявити тенденцію до зростання важливості МПЗ українських національних контингентів, направлених за межі України для участі в миротворчій діяльності. Історико-системний метод дозволив проаналізувати основні складові МПЗ національних контингентів ЗС України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Використання порівняльно-історичного методу дозволило виявити особливості в організації МПЗ національних контингентів ЗС України в різних регіонах світу.

Хронологічні межі. Нижня межа пов'язана з початком участі України у міжнародних миротворчих операціях згідно з постановою Верховної Ради України від 3 липня 1992 р. № 2538-ХІІ “Про участь батальйонів Збройних Сил України в Миротворчих силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії”. Верхня межа пов'язана із завершенням у

2006 році третього етапу участі ЗС України в міжнародній миротворчій діяльності.

Територіальні рамки дисертаційного дослідження. Регіони Близького Сходу та Балканського півострова.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

вперше у вітчизняній воєнно-історичній науці узагальнено досвід і встановлено особливості організації та проведення морально-психологічного забезпечення національних контингентів ЗС України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки на території колишньої Югославії, Південного Лівану та Іраку, а саме: наявність тривалого та інтенсивного підготовчого періоду, вплив суб'єктивних факторів на організацію МПЗ; зміна пріоритетів у роботі з особовим складом з моральних стимулів на матеріальні; умови виконання завдань у країнах з іншим релігійним середовищем посприяли появі нового напрямку в роботі з особовим складом – душпастирської опіки; відставання розвитку нормативно-правової бази від практики організації та проведення МПЗ;

визначено етапи трансформації системи роботи з особовим складом у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки від проведення поодиноких соціально-психологічних заходів до впровадження окремого виду всебічного забезпечення морально-психологічного;

виявлено тенденції у розвитку системи морально-психологічного забезпечення національних контингентів ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки;

Удосконалено:

розкриття змісту роботи з особовим складом національних контингентів ЗС України за складовими морально-психологічного забезпечення; на відміну від попередників, автор поглиблено розглянув душпастирську опіку миротворців;

категоріальний апарат з питань МПЗ міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки, запропоновані авторські визначення низки понять та термінів.

Дістало подальшого розвитку:

історіографія за темою дослідження;

аналіз правових засад залучення контингентів ЗС України до МО ПМБ;

визначення впливу воєнно-політичних та природно-географічних умов на організацію і проведення морально-психологічного забезпечення в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в опрацюванні практичних рекомендацій щодо використання набутого в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки досвіду організації та проведення МПЗ у сучасних умовах збройного конфлікту на Сході України. Положення та висновки дисертації можуть бути використані у системі воєнно-ідеологічної

підготовки особового складу ЗС України; у процесі військово-патріотичного виховання молоді; у навчальному процесі вищих навчальних закладів; при проведенні подальших наукових досліджень з миротворчої тематики; при підготовці воєнно-історичних праць, підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів з проблематики МПЗ миротворчої діяльності.

Особистий внесок здобувача. Одержані результати дослідження та їх публікації у наукових виданнях виконані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження апробовано у доповідях на Всеармійській науково-практичній конференції “Філософсько-методологічні та соціально-психологічні проблеми реалізації людського фактору в умовах переходу Збройних Сил України до професійної армії” (травень 2008 р.); на II Всеармійській науково-практичній конференції “Актуальні проблеми психологічного забезпечення життєдіяльності військ (сил) в сучасних умовах” (жовтень 2009 р.); на Всеукраїнській науковій військово-історичній конференції “Воєнна історія Поділля та Буковини” (листопад 2009 р.); на Всеукраїнській науковій військово-історичній конференції “Воєнна історія Галичини та Закарпаття” (квітень 2010 р.); на Науково-практичній конференції “Соціально-гуманітарні та правові проблеми діяльності ЗС України” (квітень 2014 р.); на Міжвузівському науково-практичному семінарі “Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ – початку ХХІ ст.: тенденції та закономірності” (травень 2016 р.); на Міжнародній науковій конференції “Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива” (грудень 2016 р.). Результати дослідження апробовано на наукових семінарах та засіданнях кафедри морально-психологічного забезпечення Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані у 6 статтях у наукових фахових виданнях, одна із яких – у зарубіжному виданні, 8 працях апробаційного характеру, у тому числі 6 – у матеріалах наукових конференцій.

Структура дисертації зорієнтована на відповідність поставленій меті, завданням та характеру дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та висновків. Повний обсяг дисертації становить 191 сторінку, 5 додатків загальним обсягом 13 сторінок. Список використаних джерел та літератури складається із 360 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано наукове завдання, визначено об’єкт, предмет, мету і задачі дослідження, окреслено його хронологічні межі та територіальні рамки. Розкрито наукову новизну,

практичне значення одержаних результатів, подано інформацію щодо апробації результатів дослідження.

У першому розділі **“Історіографія, джерельна база та методи дослідження”** проведено історіографічний аналіз літератури, з’ясовано стан наукового опрацювання теми, проаналізовано джерельну базу та викладено основні методи дослідження.

Аналіз наукової літератури з тематики МО ПМБ свідчить, що висвітлення участі контингентів ЗС України в міжнародній миротворчій діяльності займає значне місце в історіографії.

До першої групи праць автором віднесено загальні роботи про миротворчу діяльність України та участь національних контингентів у МО ПМБ. Цій тематиці присвячена робота О. В. Пулима, в якій проаналізовано участь контингентів ЗС України у складі багатонаціональних сил ООН на території колишньої Югославії, в Анголі, Таджикистані та Лівані. А. І. Кудряченко, аналізуючи історію України за роки незалежності, вказує на необхідність підключення її до загальноєвропейських інтеграційних процесів через створення єдиної системи безпеки та миротворчої діяльності. Результати досліджень, проведених колективом Національного науково-дослідного центру оборонних технологій та воєнної безпеки України, відображені у тематичних збірниках, що стали підсумковими виданнями з проблем міжнародної миротворчої діяльності.

С. М. Попко акцентував увагу на виконанні завдань українськими миротворцями в Іраку. С. Л. Речич у роботі “Воєнно-політичне співробітництво Збройних Сил України з НАТО (1991–2009 рр.)” проаналізував механізми і результати співробітництва ЗС України з Північноатлантичним альянсом у напрямку реалізації національних інтересів у сфері безпеки та оборони. Ю. О. Недзельський розкрив особливості та результати приєднання України до програми “Партнерство заради миру”. Військові фахівці І. П. Козинець, І. М. Коропатнік, О. О. Луник зробили внесок у наукове обґрунтування різних аспектів участі ЗС України в міжнародній миротворчій діяльності та узагальнення досвіду застосування національних контингентів. Однак роль духовного фактора у виконанні завдань МО ПМБ дослідниками цієї групи висвітлювалась дотично.

До другої групи віднесені праці, в яких розглядаються питання удосконалення системи виховної та соціально-психологічної роботи, МПЗ в ЗС України. Обґрунтування важливості моральної складової миротворчої діяльності зроблено В. І. Алещенком, В. В. Стасюком, В. В. Ягуповим. З 2000 року науково-теоретичні дослідження миротворчої діяльності впроваджуються в навчальний процес Національної академії оборони України. Важливий внесок у вирішення визначених завдань зроблено науковцями А. О. Кобзарем,

В. Г. Безбахом, В. М. Вилко, В. М. Грицюком. В. Г. Дикун, В. Д. Мулява, В. С. Чорний зосередили увагу на розкритті теоретико-методологічних засад сутності, змісту, складових, основних завдань морально-психологічного забезпечення в ЗС України.

А. В. Луцьков розкрив історичний аспект організації МПЗ національного контингенту у складі Об'єднаних стабілізаційних сил в Іраку (2003–2005 рр). П. Т. Примак проаналізував вплив інформації, яку отримував особовий склад під час виконання миротворчої місії, на боєздатність та ефективність виконання завдань за призначенням. В. І. Осьодло, В. І. Савінцев розкрили сутність та завдання інформаційно-пропагандистського забезпечення (ІПЗ) під час підготовки та в ході виконання завдань національними контингентами ЗС України в Косово, Лівані, Сьєра-Леоне. Однак особливості організації МПЗ у МО ПМБ не потрапили в поле уваги науковців. Дослідниками не застосовувався метод історико-порівняльного аналізу щодо особливостей МПЗ за різних умов та у різних регіонах світу.

Третя група представлена працями зарубіжних науковців, які приділяли увагу морально-психологічній підтримці в ході миротворчих операцій. Західні науковці Б. Урхарт, А. Джеймс відзначали високий рівень підготовленості українських підрозділів, залучених до виконання миротворчих місій у різних країнах світу. Російські науковці К. А. Алексеевський, Г. В. Сєдін, М. П. Коробейніков зосереджуються на морально-психологічній підготовці миротворців. Білоруські автори А. Т. Роступов, Л. А. Кандилович, Г. В. Блях розглядали психологічну підготовку як вид формування особистості. Однак позиції зарубіжних науковців належним чином не проілюстровані фактологічним матеріалом щодо українських національних контингентів у МО ПМБ.

Четверта група авторів проаналізувала духовну підтримку та забезпечення релігійних потреб миротворців. І. І. Коваленко, І. М. Гречко, Р. М. Коханчук, А. Р. Підлісний, Ю. Є. Решетніков, С. І Здіорук підкреслюють значну роль релігії у формуванні моральної, бойової і психологічної готовності воїнів до виконання бойових завдань. Однак ці питання вони розглядають без урахування комплексного впливу складових МПЗ.

Джерельну базу дослідження становлять документи вищих державних органів управління, політичного та військового керівництва України, які регулюють залучення національних контингентів ЗС України до участі в МО ПМБ: накази, директиви, розпорядження, тощо. Нормативно-правова база участі України в МО ПМБ представлена комплексом вітчизняних нормативно-правових документів. Автором проаналізовано та використано інформацію за темою дисертації з веб-сайтів глобальних та регіональних інформаційних

мереж. Важливим джерелом стали матеріали періодичних видань: газета “Народна армія”, журнали “Наука і оборона”, “Військо України” тощо.

У ході дослідження вивчено та використано документи, що становлять сукупність матеріалів, основою яких є архівні документи, що знаходяться у 13 фондах зберігання Галузевого державного архіву Міністерства оборони України (фонд 2829 – 15-й окремий спеціальний вертолітний загін, фонд 3083 – 70-а окрема танкова рота, фонд 3430 – 64-а окрема спеціальна рота, фонд 3580 – 17-а окрема вертолітна ескадрилья (транспортно-бойова), фонд 4062 – 240-й окремий спеціальний батальйон, фонд 4115 – 8-й окремий спеціальний вертолітний загін, фонд 4230 – 14-й окремий вертолітний загін, фонд 4537 – 92-а окрема аеромобільна рота, фонд 4558 – 11-й окремий інженерний взвод, фонд 4783 – 5-а окрема механізована бригада в Іраку, фонд 5363 – 6-а окрема механізована бригада в Іраку, фонд 5514 – 7-а окрема механізована бригада в Іраку, фонд 5619 – 81-а тактична група в Іраку). У наявних архівних матеріалах (бойові накази, розпорядження, документи адміністративних розслідувань) інформація щодо організації бойової та повсякденної діяльності підрозділів сприяла відображенню умов та факторів, що впливали на морально-психологічний стан (МПС) особового складу національних контингентів у ході виконання завдань. Звіти та накази командирів частин про організацію гуманітарної підготовки та інформаційного забезпечення дозволили встановити особливості проведення МПЗ у МО ПМБ.

У другому розділі **“Умови, які впливали на організацію і проведення морально-психологічного забезпечення виконання завдань національними контингентами Збройних Сил України у складі міжнародних миротворчих сил”** показано, що воєнно-політична обстановка була нестабільна та наближена до бойових умов на території колишньої Югославії та в Іраку. Складні природно-географічні та кліматичні умови Близького Сходу; небезпечна санітарно-епідеміологічна обстановка в Іраку; неоднозначне ставлення місцевого населення до діяльності національних контингентів; складна релігійна обстановка в районах виконання завдань створювали велике психофізичне навантаження на особовий склад миротворців.

Збройний конфлікт на території колишньої Югославії призвів до численних людських жертв. Щоб запобігти його розвитку на початку 1992 р., до балканських країн було введено 14-тисячний контингент сил ООН, до складу якого увійшов український підрозділ – 240-й окремий спеціальний батальйон. Вже протягом першого тижня у складі українського підрозділу були загиблі та поранені. Воєнно-політична обстановка в Іраку ускладнювалася постійною терористичною діяльністю екстремістських організацій і угруповань, які застосовували напади на патрулі та конвої у вигляді засідок із використанням гранатометів, стрілецької зброї, саморобних вибухових

пристроїв, автомобілів із вибухівкою. Протягом серпня 2003 – грудня 2005 років Коаліційні сили втратили 2084 особи, а український контингент – 18 осіб.

Природно-географічні та кліматичні умови Південного Лівану негативно впливали на МПС особового складу. Гірський рельєф ускладнював виконання завдань з розмінування, кам'янистий, насичений феромагнітними елементами ґрунт, ускладнював застосування міношукачів. Погодні умови характеризувалися спекотною погодою, температура повітря досягала + 45° С; зяжаний сезон дощів призводив до зсувів ґрунту на заміновані ділянки, змивання мін з місць їх встановлення. Тривале знаходження вибухонебезпечних предметів у ґрунті (до 25 років) створювало підвищену небезпеку. Отруйні змії, павуки, скорпіони в районах проведення розмінування створювали додаткову загрозу життю миротворців.

Новизна завдань та відсутність необхідного досвіду, недосконалість організаційно-штатної структури органів по роботі з особовим складом (РОС) національного контингенту в Іраку призвело на початковому етапі до втрати вертикалі організації та управління процесом МПЗ, але в подальшому було враховано. Встановлено тенденцію щодо посилення ролі і місця органів по РОС національних контингентів.

Вирішення завдань матеріально-технічного оснащення системи МПЗ національних контингентів мало проблемний характер. Контингенти ЗС України, які виконували завдання в миротворчих місіях, мали технічно застарілі засоби виховної роботи, зокрема радіоприймачі, що не забезпечували впевненого прийому сигналів з України. Прийом телепередач здійснювався тільки з країн перебування національного контингенту та російських закордонних телеканалів. Тенденція до покращення можливостей перегляду телепередач намітилися у національному контингенті в Іраку, який був забезпечений комплектами супутникового телебачення, що давало змогу приймати програми українських телевізійних каналів. Був забезпечений доступ особового складу до мережі Інтернет та телефонного зв'язку з виходом на військові вузли зв'язку в Києві, Одесі, Житомирі, Львові.

Аналіз нормативно-правової бази МПЗ МО ПМБ дозволяє стверджувати, що її формування проходило із запізненням. Це було пов'язано з тим, що пріоритетні завдання протягом тривалого часу були спрямовані на створення структур виховної роботи. У питаннях правового супроводження міжнародної миротворчої діяльності на початковому етапі досвіду ще не було, а зарубіжний досвід належним чином не вивчався та не впроваджувався в практику діяльності органів військового керівництва України.

Третій розділ **“Особливості морально-психологічного забезпечення міжнародних операцій із підтримки миру та безпеки”** присвячений

узагальненню досвіду МПЗ МО ПМБ, успішне вирішення завдань якого досягалося шляхом проведення заходів за складовими МПЗ.

У дисертації показано, що зміст і конкретні завдання МПЗ МО ПМБ визначалися на основі затвердженого мандату, ухвал і розпоряджень урядів держав, що направляли свої підрозділи, а також наказів і директив командувача Багатонаціональних об'єднаних сил з підтримки миру, командира національного контингенту з урахуванням особливостей і способів виконання завдань та реального стану підрозділів.

Заходи інформаційно-пропагандистського забезпечення (ІПЗ) планувалися заступниками командирів по РОС, визначалися форми та методи доведення інформації до особового складу відповідно до обстановки, яка складалася в зоні відповідальності. Проводилися заняття з гуманітарної підготовки, суспільно-політичне, військово-технічне, правове інформування. Способами доведення інформації, як правило, були: коротка бесіда, повідомлення через засоби зв'язку, бойовий аркуш. Оперативне інформування про зміни в обстановці, події в зоні відповідальності проводилося щоденно до 15 хвилин, висвітлювався передовий досвід бойової діяльності, популяризувалися кращі військовослужбовці.

Досвід показав, наскільки важливим була наявність у підрозділах бойового активу, підбором якого займалися заступники командира по РОС, до якого включали досвідчених військовослужбовців, що користувалися авторитетом у військовому колективі, мали досвід служби в інших миротворчих операціях та були добре підготовленими військовими фахівцями.

Особливості організації заходів інформаційного характеру в Югославії, Лівані, Іраку включали в себе проведення щоденного суспільно-політичного інформування (як правило, у ранковий час) з особовим складом, що знаходився на основній базі та за її межами. На місцях несення служби обов'язково доводилися зміни й особливості ситуації в районах виконання завдань. Заняття з гуманітарної підготовки проводили двічі на тиждень, по дві години. З військовослужбовцями, які знаходилися на бойовому чергуванні, заняття проводили методом гуманітарної години. З метою активізації ІПЗ використовували роботу ротних бібліотек, випуск радіо- та фотогазет, демонстрацію відеофільмів тощо.

Особливості проведення ІПЗ: на території колишньої Югославії зверталася увага на упереджені дії, що могли спровокувати конфлікт або висвітлення неправдивої інформації в засобах масової інформації (ЗМІ) (незаплановані контакти із пресою, фотографування тощо), які в політичному контексті могли негативно загострити ситуацію та погано вплинути на успіх місії в цілому.

У Південному Лівані інформаційне забезпечення зосереджувалося на адаптації воїнів-саперів до комплексу заходів з підготовки до виконання

завдань у складних умовах, за яких особовий склад щоденно наражався на великий ризик для життя (розмінування). Інформація доводилося по командам на об'єктах під час контролю посадовими особами, створювався багатий фотографічний матеріал, який щотижня знаходив своє відображення у фотогазеті на території контингенту, а також у журналі Тимчасових сил ООН в Лівані (“Літані”) щодо діяльності контингенту.

В Іраку була налагоджена постійна та тісна співпраця щодо інформаційного забезпечення командування національного контингенту з керівництвом Багатонаціональних об'єднаних сил, яким він підпорядковувався. Відзначається ефективність заходів щодо видання газети “Миротворець” та відкриття веб-сайту з щотижневим інформаційним оновленням.

Досвід показав, що дієвою у вихованні високих морально-психологічних якостей військовослужбовців була діяльність військових ЗМІ, особливо їх репортажі з місця виконання завдань, інтерв'ю з учасниками бойових дій, розміщення інформації в мережі Інтернет, автоматизованій системі “Дніпро” та в друкованих ЗМІ на території України.

Важливу роль у виконанні завдань відіграло підтримання зв'язків з громадськістю. На території колишньої Югославії встановлювали зв'язки із владою сторін, які були задіяні в конфлікті, політичними партіями, громадськими організаціями і населенням. Завдяки цьому визначалися та усувалися джерела напруги в зоні конфлікту. Воїни-сапери в Лівані допомагали місцевому населенню у вирішенні їх побутових проблем, здійснювали розмінування, відновлювали дороги, надавали допомогу продуктами харчування. Встановлення та підтримання зв'язків з органами місцевої влади, лідерами політичних партій і громадських організацій в Іраку вважалося настільки важливим завданням, що ним безпосередньо опікувалися командири підрозділів, їх заступники по РОС, а в складі бригад в 2004–2005 рр. були створені відділення по зв'язках з громадськістю.

У ході дослідження виявлено недоліки в організації ІПЗ: несвоєчасне надходження періодичних видань з України (від трьох тижнів до півтора місяця); через брак інтернет-ресурсу та невідповідність тільки невелика кількість військовослужбовців у складі саперного підрозділу в Лівані могла користуватись глобальною мережею (хоча в контингентах інших країн подібних проблем не було).

Визначну роль в діяльності українських контингентів відіграло психологічне забезпечення, що включало комплекс заходів, спрямованих на підтримання та відновлення в миротворців готовності до виконання завдань в екстремальних умовах обстановки з ризиком для життя. У діяльності командирів та їх заступників по РОС особлива увага приділялася профілактиці

психічних розладів під час виконання завдань, навчанню військовослужбовців самостійному подоланню стресових ситуацій за допомогою різних прийомів.

Екстремальні умови служби, звикання до постійних пострілів між ворогуючими сторонами (бойові дії між ними) дуже впливали на психологічний стан військовослужбовців різних категорій. Особливо це позначилося на військовослужбовцях служби за контрактом, які були призвані з цивільного життя, що негативно відображалось на звиканні їх до військового середовища, напруженості виконання бойових завдань. Як наслідок у перший місяць виконання завдань у Югославії подали рапорти на повернення до України близько 18% військовослужбовців вказаної категорії.

Серед чинників, які позитивно вплинули на психологічне забезпечення військовослужбовців в Лівані, відзначається наявність у більшості військовослужбовців досвіду участі в інших миротворчих операціях (30% виконували до цього обов'язки у складі національних контингентів у колишній Югославії, Іраку, Сьєрра-Леоне). Досвід Південного Лівану довів ефективність проведення робіт з розмінування та знешкодження вибухонебезпечних предметів у складі "бойових трійок". При цьому обов'язково враховувалися фізичні дані, психологічні особливості, рівень тривожності, емоційні зв'язки між саперами. Трійка військовослужбовців-саперів складалася з двох досвідчених і одного менш досвідченого сапера. Формуючи склад трійок, командири та їх заступники по РОС враховували психологічну сумісність.

Організація та виконання завдань в Іраку показали, що основні чинники психологічної напруги включали: постійне відчуття загрози для життя та здоров'я особового складу під час виконання бойових завдань (у нічний час, у ході обстрілів базових таборів); великі фізичні навантаження, що мали негативний вплив на самопочуття. Командири та їх заступники по РОС для зняття психологічної напруги в особового складу проводили тренування військовослужбовців щодо дій в екстремальних умовах; забезпечували рівномірний розподіл завдань між ними; проводили систематичне спостереження за тими, хто був обстріляний та поранений у ході бойових дій, своєчасно надавали їм психологічну допомогу; проводили інструктажі перед виконанням завдань та підбивали підсумки.

Для успішного вирішення завдань соціально-правового забезпечення в миротворчих місіях використовувалися різноманітні методи, які ґрунтувалися на сукупності прийомів, способів вирішення соціальних проблем особового складу, стимулюванні їх морально-психологічного налаштування на безумовне виконання завдань за призначенням. Аналіз та ретельне підбиття підсумків стану військової дисципліни стали одним з головних напрямків у системі роботи щодо зміцнення військової дисципліни, профілактики правопорушень, дисциплінарних проступків. Система підбиття підсумків носила наступний

характер: у відділенні, взводі (окремому взводі) – щоденно; у роті – щотижня; у контингенті – щомісяця. Результати відображалися щомісячно в підсумковому наказі командира.

Однак не весь особовий склад, який залучався до миротворчих операцій, мав повне уявлення щодо реальних завдань, які повинні були виконуватися за межами держави. Деякі військовослужбовці не розуміли, який статус вони будуть мати після повернення та які їх гарантії щодо соціального захисту. У більшості з них була мотивація – це покращення матеріального становища.

Культурологічне забезпечення особового складу займало відповідне місце в загальній системі МПЗ українських національних контингентів. Заходи проводилися з нагоди державних, професійних та релігійних свят у формі концертів колективів художньої самодіяльності, виступів вокально-інструментальних ансамблів, конкурсів, переглядів художніх та документальних відеофільмів; організовувалися привітання військовослужбовців та відзначення днів народжень; спортивні змагання; проводилися тематичні вікторини, диспути, бесіди; функціонували ротні бібліотеки; відвідувалися каплиці особовим складом; проводилися години “духовності” за участю священників; працював інтернет-клуб. Своєрідним підсумком діяльності кожного національного контингенту була церемонія нагородження військовослужбовців різних країн медаллю “За службу миру”.

Уперше в 2003 році до складу національних контингентів ЗС України було введено посади офіцерів з питань релігії та передбачено можливість їх заміни священниками. Абсолютна доцільність цього рішення була доведена практикою, що засвідчило важливість та необхідність задоволення релігійних потреб особового складу в бойових умовах.

У дисертації показано, що основним результатом діяльності командирів щодо захисту особового складу від негативного інформаційно-психологічного впливу було збереження його здатності до ефективних дій залежно від регіону виконання завдань. Виходячи із завдань нейтралізації інформаційно-психологічного впливу, організовувалися відповідні заходи інформаційно-психологічної протидії. Однак аналіз свідчить про недостатній досвід проведення цих заходів в українських національних контингентах.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі виконано наукове завдання, яке полягало в з’ясуванні сутності та змісту історичного процесу становлення і розвитку системи морально-психологічного забезпечення найбільш численних національних контингентів ЗС України, що залучалися до виконання завдань у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки в 1992–2006 роках, встановленні особливостей і тенденцій цього процесу та визначенні можливих

напрямів використання набутого досвіду в інтересах подальшого розвитку ЗС України.

Аналіз історіографії та джерел щодо предмета дослідження дає підстави стверджувати, що МПЗ національних контингентів ЗС України в МО ПМБ було важливим напрямком діяльності командирів та начальників, а досягнутий рівень морально-психологічного стану українських військовослужбовців став одним із головних факторів успішного виконання миротворчих завдань. Однак спеціальних наукових праць, які б у контексті історичних досліджень висвітлювали МПЗ МО ПМБ, не підготовлено

Методологічну основу проведеного наукового дослідження склали принципи історизму, об'єктивності, всебічності. У роботі застосовано як загальнонаукові, так і конкретні методи військово-історичного дослідження. Автором уточнено категоріальний апарат з питань морально-психологічного забезпечення МО ПМБ із врахуванням його змін у хронологічних рамках дослідження на основі узагальненого досвіду та положень, обґрунтованих у наукових роботах. Зокрема, запропоновано уточнені категорії: моральний дух, морально-психологічний потенціал, морально-психологічний стан. Дано авторське визначення поняття морально-психологічне забезпечення підготовки та участі національних контингентів ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Визначено умови, які впливали на організацію та проведення МПЗ в МО ПМБ: складна та нестабільна воєнно-політична обстановка з ризиком для життя, обстріли базових таборів, ведення бойових дій, диверсійні акти; складна суспільно-політична обстановка; недостатнє знання іноземної мови особовим складом; незвичні природно-кліматичні умови: гірський та пустинний рельєф, що ускладнював переміщення техніки, отруйні змії, павуки, скорпіони; погодні умови (висока температура та вологість повітря); небезпечна епідеміологічна обстановка.

Встановлено, що формування нормативно-правової бази морально-психологічного забезпечення участі національних контингентів ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки проходило із значними труднощами та запізненням.

У дисертації розкрито суть та зміст складових морально-психологічного забезпечення.

Заходи інформаційно-пропагандистського забезпечення спрямовувалися на оперативне добування інформації та своєчасне доведення її до особового складу про обстановку в зоні відповідальності, про потреби та проблеми населення регіону, про його поведінку із врахуванням релігійних, культурних та етнічних особливостей, ставлення місцевої адміністрації та міжнародних організацій, що діяли в зоні відповідальності, – оскільки це мало суттєвий

вплив на виконання завдань. Відмічається важлива роль військових ЗМІ у здійсненні інформаційно-пропагандистського забезпечення. Найбільш дієвими і впливовими на виховання високих морально-психологічних якостей військовослужбовців виявилися репортажі з місця виконання миротворчих завдань.

Психологічне забезпечення було дієвим механізмом формування, удосконалення та поновлення морально-психологічного стану особового складу. Застосування таких форм роботи, як: навчання особового складу прийомів саморегуляції, вольової самообілізації, психічного розвантаження, активний відпочинок, фізичні вправи, бесіди, інструктажі, обмін досвідом – дозволило українським миротворцям успішно виконувати поставлені завдання в складних умовах бойової обстановки. За результатами оцінювання настроїв та психологічного стану військовослужбовців командуванням підрозділів реалізовувались методи морально-психологічного забезпечення, що включали: ознайомлення військовослужбовців з характером майбутніх завдань, цільову психологічну підготовку напередодні їх виконання; доведення інформації про обставини та наслідки нападів терористів на військовослужбовців міжнародних миротворчих сил з демонстрацією відео- та фотодокументів; систематичний інструктаж особового складу щодо заходів безпеки при поводженні зі зброєю та застосуванні техніки; вивчення нових способів дій терористичних груп, навчання своєчасного виявлення ймовірних загроз та алгоритму дій при їх виникненні; цільову психологічну підготовку в ході занять з бойової підготовки із застосуванням засобів імітації; обмін досвідом, виступи військовослужбовців, які брали участь у бойових діях; систематичне доведення та роз'яснення норм міжнародного гуманітарного права, відповідальності за скоєння злочинів.

Особливої гостроти питання соціально-правового забезпечення набували в разі загибелі або поранення військовослужбовців національних контингентів, що було пов'язано з наданням допомоги сім'ям, оформленням необхідних документів на виплати компенсаційних сум, організацією лікування та психологічної реабілітації поранених військовослужбовців і забезпечувалося поєднанням зусиль командирів, структур по РОС, військових комісаріатів, медичних працівників, фінансистів, тощо. Відмічається, що на початку виникали проблеми через відсутність чіткого механізму реалізації нормативно-правових документів, але в подальшому завдяки зусиллям керівництва держави, Міністерства оборони України, структур по роботі з особовим складом вони були вирішені.

Організація культурологічного забезпечення являла собою систему практичних дій командування для задоволення потреб особового складу, спрямованих на виконання поставлених завдань щодо створення та

підтримання позитивного іміджу українських миротворців серед місцевого населення, відновлення моральних, психічних та фізичних сил особового складу, задоволення культурних потреб військовослужбовців.

Умови виконання завдань у країнах з іншим релігійним середовищем посприяли появі нового напрямку в роботі з особовим складом – душпастирської опіки. У ході МО ПМБ практичною діяльністю підтверджена необхідність душпастирської опіки військовослужбовців. Задоволення духовних потреб віруючих, їх духовна підтримка значно сприяє зміцненню морального духу особового складу, досягненню належного рівня боєздатності військових формувань.

Встановлено особливості організації та проведення морально-психологічного забезпечення національних контингентів ЗС України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки на території колишньої Югославії, Південного Лівану та Іраку, а саме: підрозділи формувалися на обмежений термін (від 6 місяців до 1 року) і в період ротації практично повністю оновлювалися без врахування того, що при послідовній ротації мав би передаватися практичний досвід; географічна віддаленість регіонів зумовлювала автономність у виконанні поставлених завдань та обмеженість інформаційного забезпечення; необхідність суворого дотримання норм міжнародного гуманітарного права в умовах жорсткого контролю гуманітарних інституцій і ЗМІ. На проведення роботи з особовим складом також впливали: наявність тривалого та інтенсивного підготовчого періоду; суб'єктивні фактори щодо організації МПЗ; зміна пріоритетів у роботі з особовим складом з моральних стимулів на матеріальні.

Проведене дослідження дозволило встановити основні тенденції МПЗ національних контингентів ЗС України, що залучалися до виконання завдань у МО ПМБ: удосконалення вітчизняної нормативно-правової бази щодо залучення ЗС України до міжнародної миротворчої діяльності в цілому та безпосередньо МПЗ національних контингентів; посилення ролі та місця органів по РОС національних контингентів; зростання ефективності психологічної підготовки та морально-психологічної підтримки, підвищення рівня військової дисципліни, дотримання заходів безпеки життя особового складу; нарощення матеріально-технічної бази МПЗ; активізація діяльності щодо залучення ЗМІ в інтересах МПЗ; покращення інформаційного забезпечення особового складу; посилення ефективності душпастирської опіки.

Здійснено періодизацію трансформації системи роботи з особовим складом від надання переваги соціально-психологічним заходам до пріоритетності виховної роботи та до впровадження інтегруючого ці та інші напрямки виду всебічного забезпечення морально-психологічного.

Підготовлені практичні рекомендації з удосконалення системи МПЗ в ЗС

України за основними складовими МПЗ в період підготовки національних контингентів, їх безпосереднього виконання завдань та після повернення на Батьківщину.

Морально-психологічне забезпечення виконання миротворчих завдань було дієвим механізмом формування, удосконалення та поновлення морально-психологічного стану особового складу. Організація та цілеспрямоване проведення МПЗ в складних умовах дозволило підрозділам ЗС України успішно виконувати поставлені завдання. Накопичений у ході проведення МО ПМБ потенціал знань, досвіду, практичних навичок забезпечить певною мірою інтеграційні процеси вітчизняних військових структур до військових структур Європейського союзу та НАТО.

З метою проведення подальших досліджень за даною тематикою важливо зосередити зусилля на дослідженні морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування військових частин і підрозділів ЗС України та інших структур сектора безпеки і оборони в АТО.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Хабчук А. О. Історичний досвід душпастирської опіки українських збройних формувань / А. О. Хабчук // Труды університету : зб. наук. праць НАО України. – 2009. – № 2 (92). – С. 230–235.

2. Хабчук А. О. Умови та фактори впливу на морально-психологічний стан українських миротворців в Іраку (2003–2005 рр.) / А. О. Хабчук // Воєнно-історичний вісник : зб. наук. праць НУО України. – 2011. – Вип. 2 (2). – С. 111–117.

3. Хабчук А. О. Інформаційно-пропагандистське та культурологічне забезпечення особового складу українського контингенту в Іраку 2003–2005 рр. / А. О. Хабчук // Військово-науковий вісник : зб. наук. праць НАСВ. – 2012. – Вип. 17. – С. 118–128.

4. Хабчук А. О. Основні тенденції в організації морально-психологічного забезпечення національних контингентів Збройних Сил України / А. О. Хабчук // Воєнно-історичний вісник : зб. наук. праць НУО України. – 2014. – Вип. 4 (14). – С. 103–108.

5. Хабчук А. О. Морально-психологічне забезпечення національних контингентів Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки : історіографія / А. О. Хабчук // Воєнно-історичний вісник : зб. наук. праць НУО України. – 2016. – Вип. 4(18). – С. 105–110.

6. Habczuk A. Osobliwosci zorganizowania moralno-psychologicznego zabezpieczenia narodowych kontyngentow sil zbrojnych ukraiны w trakcie

wykonania zadan w operacjach miedzynarodowych z wsparcia pokoju i bezpieczenstwa / A. Habczuk // Nauka i studia. – 2015. – № 2 (133). – S. 107–116.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

7. Хабчук А. О. Душпастирська опіка українських миротворців в Іраку: історичні передумови / А. О. Хабчук // Філософсько-методологічні та соціально-психологічні проблеми реалізації людського фактору в умовах переходу Збройних Сил України до професійної армії : Всеармійська наук.-практ. конф., 29 травня 2008 р. : матеріали конф. – К., 2008. – С. 137–141.

8. Хабчук А. О. Психологічне забезпечення та захист особового складу українського миротворчого контингенту від негативного інформаційно-психологічного впливу в Іраку (2003–2005 рр.) / А. О. Хабчук // Актуальні проблеми психологічного забезпечення життєдіяльності військ (сил) в сучасних умовах : II Всеармійська наук.-практ. конф., 29 жовтня 2009 р. : матеріали конф. – К., 2009. – С. 214–218.

9. Хабчук А. О. Підготовка військово-інженерних кадрів для миротворчих місій (1996–2005 рр.) / А. О. Хабчук // Воєнна історія Поділля та Буковини : Всеукр. наук. військово-істор. конф., 25–26 листопада 2009 р. : матеріали конф. – К., 2009. – С. 464–468.

10. Хабчук А. О. Підготовка миротворців у західному оперативному командуванні (1995–2005 рр.) / А. О. Хабчук // Воєнна історія Галичини та Закарпаття : Всеукр. наук. військово-істор. конф., 15 квітня 2010 р. : матеріали конф. – К., 2010. – С. 730–733.

11. Хабчук А. О. Фактори впливу на морально-психологічний стан національних контингентів ЗС України в міжнародних операціях із підтримки миру та безпеки в Іраку / А. О. Хабчук // Соціально-гуманітарні та правові проблеми діяльності ЗС України : наук.-практ. конф., 24 квітня 2014 р. : матеріали конф. – К., 2014. – С. 106–109.

12. Хабчук А. О. Категоріальний апарат міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки / А. О. Хабчук // Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ – початку ХХІ ст. : тенденції та закономірності : міжвузівський наук.-практ. семінар, 26 травня 2016 р. : матеріали семінару. – К., 2016. – Вип 5. – С. 216–218.

13. Хабчук А. О. Морально-психологічне забезпечення підготовки та участі національних контингентів ЗС України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки / А. О. Хабчук // Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива : Міжнародна наук. конф., 1–2 грудня 2016 р. : матеріали конф. – К., 2016. – С. 115.

14. Хабчук А. О. Історичний досвід участі українських миротворців у регіонах Близького Сходу та Африки / А. О. Хабчук // Воєнна історія. – 2011. – № 2 (56). – С. 69–78.

АНОТАЦІЯ

Хабчук А. О. Морально-психологічне забезпечення національних контингентів Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (1992–2006 рр.) – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 20.02.22 – військова історія. – Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ, 2016.

У дисертації на основі вивчення архівних джерел, законодавчих та нормативних документів України, аналізу наукової літератури, матеріалів періодичних видань узагальнено досвід морально-психологічного забезпечення національних контингентів ЗС України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки (МПЗ МО ПМБ) у 1992–2006 рр.

Автором досліджено умови, які впливали на організацію і проведення МПЗ МО ПМБ, розкрито сутність і зміст складових, форми і методи роботи з особовим складом, а також встановлені особливості та тенденції МПЗ національних контингентів ЗС України.

На підставі отриманих результатів опрацьовано практичні рекомендації для використання набутого досвіду морально-психологічного забезпечення в сучасних умовах.

Ключові слова: морально-психологічне забезпечення, морально-психологічний стан, психологічне забезпечення, міжнародні операції з підтримання миру і безпеки, національний контингент.

АННОТАЦИЯ

Хабчук А. А. Морально-психологическое обеспечение национальных контингентов Вооруженных Сил Украины в международных операциях по поддержанию мира и безопасности (1992–2006 гг.) – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 20.02.22 – военная история. – Национальный университет обороны Украины имени Ивана Черняховского, г. Киев, 2016.

В диссертации на основе изучения архивных источников, законодательных и нормативных документов Украины, анализа научной литературы, материалов периодических изданий обобщен опыт морально-психологического обеспечения (МПО) национальных контингентов ВС Украины в международных операциях по поддержанию мира и безопасности (МО ПМБ) в 1992–2006 гг.

Автором исследованы условия, которые влияли на организацию и проведение МПО МО ПМБ, раскрыта сущность и содержание составляющих, формы и методы работы с личным составом, а также установлены характерные особенности и тенденции МПО национальных контингентов ВС Украины

На основании полученных результатов разработаны практические рекомендации для использования приобретенного опыта морально-психологического обеспечения в современных условиях.

Ключевые слова: морально-психологическое обеспечение, морально-психологическое состояние, психологическое обеспечение, международные операции по поддержанию мира и безопасности, национальный контингент.

ANNOTATION

Habchuk A. O. The moral and psychological support of national military commitment of the Armed Forces of Ukraine in international peacekeeping and security operations 1992–2006. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of historical sciences, specialty 20.02.22 - military history – National University of Defense of Ukraine named after Ivana Cherniakhov's'koho, Kyiv, 2016.

It was accomplished the scientific task of the thesis work which was to ascertain the nature and content of the historical process of formation and development of moral and psychological support of most numerous national military commitment of the Armed Forces of Ukraine, which were involved in the tasks in international peacekeeping and security operations in the years 1992-2006, establishing the characteristics and tendencies of this process and identifying possible directions of using of gained experience in the interests of further development of the Armed Forces of Ukraine.

It was analyzed the sources and historiography of the chosen theme, it was defined the research methods. On the basis of archival sources, legislative and regulatory documents of Ukraine, analysis of scientific literature, materials, periodicals, it was generalized the experience of moral and psychological support (MPS) of national military commitment of the Armed Forces of Ukraine in international peacekeeping and security operations (IP SO).

The author analyzed the conditions which affected the organization of MPS of national military commitment of the Armed Forces of Ukraine in IP SO: unstable military and political and political public situation, imperfect legal framework, complex geographical, climatic and sanitary conditions in regions of Ukrainian peacekeeping tasks.

The essence and content of MPS was cleared up: outreach, psychological, social, legal, cultural support and measures to counteract negative information and psychological impact on personnel, implemented during the performing of tasks in IP SO . The author revealed forms and methods of work with the personnel of military commitment of the Armed Forces of Ukraine according to the components of MPS and conceptual construct in MPS IP SO.

It was established the peculiarities of the organization and conduct of moral and psychological support of national military commitment of the Armed Forces of Ukraine in international peacekeeping and security operations in the former Yugoslavia, South Lebanon and Iraq, namely the presence of complex military-political and socio-political situation in the regions of the tasks which create conditions of performing duties associated with a real risk to life and health of a military personnel; units were formed for a limited time (from 6 months to 1 year) and they were almost completely updated in the period of rotation without considering the fact that the sequential rotation would be transferred experience; geographical remoteness of regions determined the autonomy in performing their tasks and limited information support; the need for strict observance of international humanitarian law under tight control of humanitarian institutions and the mass-media. In addition, there was an impact to the work with a personnel: the existence of a long and intensive preparation period; significant impact of subjective factors on the organization of MPS; change of priorities in work with a personnel from moral incentives to remunerative; the complex conditions of performing tasks in countries with a different religious environment that contributed to the emergence of a new direction of work with a personnel - pastoral care.

The conducted research allowed to determine the main tendencies in MPS of national military commitment of the Armed Forces of Ukraine which were involved to perform tasks IP SO: the improvement of the national legal framework for the involvement of the Armed Forces of Ukraine in international peacekeeping activities in general and directly in MPS national military commitment; the strengthening of the role and place of work with a personnel of national military commitment; the increase of the effectiveness of psychological training, moral and psychological support, the improvement of military discipline and observance of safety arrangements of personnel; the increase of MPS facilities and resources; the stepped-up actions to attract mass-media in behalf of MPS; the improvement of information support of a personnel; to enhance the effectiveness of pastoral care.

It was established the periods of transformation of the system work with the personnel from favoring socio-psychological measures to prioritize educational work and the implementation integrating in these and other areas of comprehensive support of moral and psychological.

It was produced the practical recommendations on improving system of MPS in the Armed Forces of Ukraine, according to the main components of MPS in the period of preparation of the national military commitment their directed performing tasks and after returning home.

The moral and psychological support to perform peacekeeping operations were an effective mechanism of formation, improvement and renovation of moral and psychological condition of a personnel. The organization and focused conduction of MPS in difficult conditions allowed the units of the Armed Forces of Ukraine successfully perform the tasks. During the IP SO potential accumulated knowledge, experience, practical skills provide some integration processes of domestic military structures to the military structures of the European Union and NATO.

Key words: moral and psychological support, moral and psychological condition, psychological support, international peacekeeping and security operations, the national military commitment.